

Sarastus

Mitä ei *tiedetä*

Eduskunnan tarkastusvaliokunta ehdottaa kansallisten kokeiden kokeilua ja opettajarekisteriä. Suomessa ei tiedetä, miksi Pisa-tulokset laskevat.

TUKI

Sinnikkysharjoitus voi opettaa lapselle, ettei hän osaa

PÄÄTÖKSET

Kuusi suurinta kaupunkia vaatii kotiopetukselle tiukemmat säännöt

MAAILMA

Ranskan lukiolaisprotestit levisivät kuuteen muuhun Euroopan maahan

PÄÄKIRJOITUS · VIIKKOKATSAUS

Yhteinen kysymys: mikä toimii?

Kainuulainen ja espoolainen yhdeksäsluokkalainen voivat ratkaista saman yhtälön yhtä varmasti ja saada keväällä silti eri numeron, sillä peruskoulun arvosanoissa on jopa useiden numeroiden heittoa alueiden välillä¹. Samoilla numeroilla he kilpailevat lukio- ja ammattikoulupaikoista². Eduskunnan tarkastusvaliokunta vaati torstaina hallitukselta parempaa tietoa oppimistuloksista ja ehdotti opettajarekisteriä sekä kokeilua kansallisilla kokeilla¹, jotka koko ikäluokka tekisi ja jotka arvosteltaisiin yhtenäisesti.

Taustalla on poikkeuksellinen pudotus: Suomen matematiikan tulokset kansainvälisessä Pisa-vertailussa ovat laskeneet 20 vuodessa enemmän kuin missään muussa Pisa-maassa¹. Kipeintä on silti se, mitä ei tiedetä. Laskun syitä ei tunneta eikä näyttöä ole edes siitä, miksi tulokset aikanaan olivat maailman kärkeä². Opetussuunnitelmaa, arviointia ja luokkajakoa on muutettu ja opetusta digitalisoitu, mutta Vattin erikoistutkijan mukaan kouluja on kehitetty vuosikymmeniä ilman kunnollista tietopohjaa².

Keinoista ollaan eri mieltä. Opetusalan Ammattijärjestö OAJ pitää kokeilua vääränä suuntana³, koska lasku koskee koko ikäluokkaa ja opetus voisi alkaa painottua kokeissa mitattaviin

asioihin. Englannissa työskennelleen vantaalaisen luokanopettajan muistin mukaan hänen kuudesluokkalaisilleen ei keväällä taidettu pitää yhtään musiikin, kuvaamataidon tai liikunnan tunteja⁴. Valiokunta on itsekin huolissaan koulujen paremmuuslistoista⁵ ja nostaa esiin Tanskan, jossa yksittäisen oppilaan tuloksen saavat tietää vain hänen vanhempansa ja opettajansa⁵.

Yhteistä on silti halu tietää, mikä toimii: myös OAJ:n mukaan jo tehtyjen toimien vaikutuksia pitää tutkia³. Ratkaisu on sen hallituksen käsissä, joka aloittaa ensi kevään eduskuntavaalien jälkeen⁶. Toisaalla moni maa on Ylen mukaan pitänyt tulosten laskun kurissa² koulutuspolitiikan keinoin.

Kotona kysymys siitä, mikä toimii, on yhden lapsen kokoinen. Opetusministerin mukaan tukea ei saa evätä sillä perusteella, että lapsi pärjää oppiaineissa hyvin⁷. Opettajalta voi siksi kysyä numeron rinnalla, mitä lapsi jo osaa ja missä hänen koulupäivänsä takkuu. Syvimmälle kysymys menee Lähitarkastelussa, jossa neljäsluokkalainen istuu sanallisen tehtävän ääressä ja harjoittelee joko sinnikkyyttä tai sitä, ettei hän osaa⁸. Viikolla puhuttivat myös kuuden suurimman kaupungin vaatimus tiukentaa kotiopetuksen sääntöjä⁶ ja Ranskan lukiolaiset, jotka vastustavat suuria luokkia ja opettajapulaa⁹.

Numeroidut lähteet numeron lopussa.

TÄSSÄ NUMEROSSA

VIIKKO OPPIMISEN MAAILMASSA

LÄHITARKASTELUSSA

Viikon pääjuttu
Suomen kouluissa tällä viikolla
Koulutuspolitiikka
Maailmalta
Kodin ja koulun välissä

Kiirehtimättä kohti ymmärrystä
Tutkimus
Hankkeet ja rahoitus
Seurattavaa

01 Viikon pääjuttu

Kaksi yhdeksäsluokkalaista ratkaisee saman yhtälön yhtä varmasti, toinen Kainuussa ja toinen Espoossa. Keväällä heidän matematiikan arvosanansa voivat silti poiketa toisistaan, sillä peruskoulun arvosanoissa on jopa useiden numeroiden heittoa eri alueiden välillä, vaikka oppilaat pärjäisivät yhtä hyvin. Samoilla numeroilla he kilpailevat jatko-opiskelupaikoista, koska lukiodien ja ammattikoulujen opiskelijavalinnat määräytyvät arvosanoilla, jotka eivät ole keskenään vertailukelpoisia.

Eduskunnan tarkastusvaliokunnan tehtävä on valvoa valtion budjetin kautta kulkevien varojen käyttöä. Torstaina 15. lokakuuta valiokunnalta valmistui mietintö peruskoulun oppimistuloksista. Siinä valiokunta vaatii hallitukselta parempaa tietoa oppimistuloksista ja ehdottaa opettajarekisteriä sekä kansallisten kokeiden kokeilua. Puheenjohtajan mukaan nämä kaksi ovat mietinnön keskeisimmät tavoitteet. Kansallinen koe tarkoittaa koko ikäluokan tekemää koetta, joka arvostellaan yhtenäisesti. Opettajarekisteri taas olisi keskitetty tietorekisteri, josta näkyisi esimerkiksi, kuinka paljon Suomessa on minkin oppiaineen opettajia. Mietinnön mukana tuli joukko lausumia eli eduskunnan painokkaita toiveita jatkotyöstä. Valiokunta otti aiheen käsittelyyn omasta aloitteestaan jo pari vuotta sitten eikä vasta viimeisimpien Pisa-tulosten takia.

Tiedon tarve kumpuaa pudotuksesta, joka on kansainvälisestikin poikkeuksellinen. Suomen matematiikan tulokset kansainvälisessä Pisa-vertailussa ovat laskeneet viimeisen 20 vuoden aikana enemmän kuin missään muussa Pisa-maassa. Matematiikassa pudotus on niin suuri, että se vastaa usean kouluvuoden oppeja. Lasku näkyy kaikissa oppiaineissa. Sama kehitys on käynnissä muissakin OECD-maissa, mutta Suomessa ennätysluvut kääntyivät laskuun selvästi aiemmin kuin muualla. Tulokset ovat laskeneet, vaikka oppilaskohtainen rahoitus on ollut suurimman osan aikaa kasvussa. Samaan aikaan lasten väliset oppimiserot ovat kasvaneet jo suuremmiksi kuin luokkayhteiskuntana tunnetussa Britanniassa. Valiokunnan puheenjohtajan mukaan perhetausta, sukupuoli ja asuinalue ohjaavat liikaa sitä, kuka päätyy millekin koulupolulle.

Kipein asia on kuitenkin se, mitä ei tiedetä. Etlan vanhemman tutkijan mukaan Suomessa ei ole kattavia aineistoja osaamisen kehittymisestä, oppimistuloksista, koulutuksen resursseista tai opettajista. Suomessa ei tiedetä, miksi Pisa-tulokset laskevat. Näyttää ei ole myöskään siitä, miksi ne aikanaan olivat maailman kärkeä. Kouluissa on 2000-luvulla muutettu opetussuunnitelmaa ja arviointia, lisätty opetuksen digitalisaatiota ja muutettu luokkakajaa. Vattin erikoistutkijan mukaan mikään näistä ei ole välttämättä hyvä tai huono uudistus, mutta niiden vaikutuksista lasten oppimiseen ei ole tietoa. Hänen sanoin kouluja on kehitetty vuosikymmeniä ilman kunnollista tietopohjaa. Tutkimusta kouluista on tehty paljon, mutta se kertoo hänen mukaansa useammin asianosaisten kokemuksista kuin uudistusten vaikutuksista. Valiokunnan vihreän jäsenen mukaan lukuisten koulu-uudistusten vaikutuksista oppimistuloksiin ei tiedetä. Hänen mukaansa ilman systemaattista osaamisen ja resurssien arviointia ei voida varmasti sanoa suuntaan eikä toiseen, mikä minkään toimenpiteen vaikutus on oikeastaan ollut.

Nykyisin oppimistuloksista kerätään tietoa otannoilla, joissa kokeen tekee satunnainen joukko koululaisia. Menetelmä muistuttaa puoluegallupia. Se antaa yleiskuvan koko maasta, mutta siitä ei saa vertailukelpoista tietoa alueista ja kouluista eikä tietoa siitä, miten oppilaan tai koulun osaaminen kehittyy vuodesta toiseen. Koulutuksen taloustieteilijöiden mukaan ilman tällaisia tietoja on mahdotonta selvittää, miten uudistukset tai resurssien käyttö vaikuttavat oppimiseen. Muualla tieto kerätään toisin. Virossa, kaikissa muissa Pohjoismaissa ja useimmissa muissa OECD-maissa on käytössä kansalliset kokeet, joita tehdään esimerkiksi kolmannella, kuudennella ja yhdeksännellä luokalla. Vattin erikoistutkija arvioi Suomen jääneen kansainvälisesti takapajulaksi, jossa tietoa lasten oppimisesta ei kerätä kunnolla eikä siksi pystytäkään tekemään vaikuttavia uudistuksia.

Valiokunta nostaa esimerkiksi Tanskan, jonka peruskouluihin tuli vuonna 2008 ensin pakollinen yhdeksännen luokan päättökoe. Vuodesta 2022 tanskalaiset oppilaat ovat tehneet syksyisin lukuvuoden alussa pakolliset lukutaidon testit toisella,

kolmannella, neljännellä, kuudennella ja kahdeksannella luokalla. Matematiikan testit tehdään toisella, neljännellä, kuudennella, seitsemännellä ja kahdeksannella luokalla. Taito- ja taideaineita, kuten musiikkia ja kuvataidetta, testataan kahdeksannella luokalla. Yksittäisen oppilaan tuloksen saavat tietää ainoastaan hänen vanhempansa ja opettajansa, eikä niistä siksi voi koota koulujen paremmuuslistoja. Koulukohtaiset tiedot menevät koulun johdolle ja paikallisille viranomaisille. Ne tallentuvat myös kansalliseen tietokantaan, jonka avulla opetusta kehitetään. Etlan vanhemman tutkijan mukaan Tanskassa on vältetty osa paremmuuslistoista muuttamalla julkisuuslakia niin, etteivät kaikki oppimistiedot tule julkisiksi. Hän kääntää ranking-pelon myös toisin päin ja kysyy, onko parempi, että koulut asettuvat järjestykseen oppilaidensa väestötaustan mukaan vai sen mukaan, paljonko ne pystyvät nostamaan lasten osaamista.

Valiokunta on itsekin huolissaan siitä, tulisiko kansallisista kokeista väline, jolla kouluja laitetaan paremmuusjärjestykseen. Sen mielestä mahdollisen arviointijärjestelmän pitää ensisijaisesti tukea oppimista, kehittää opetusta ja mitata koulutuspolitiikassa tehtyjä toimia. Tarkkaa mallia kokeilulle mietintö ei esitä. Puheenjohtajan mukaan luokka-asteista ei otettu yksityiskohtaisesti kantaa, mutta esillä on ollut esimerkiksi kolmas, kuudes ja kahdeksas luokka. Hän salaisi tulokset Suomessakin, jotta ne eivät lietsoisi ranking-listoja eivätkä vanhempien koulushoppailua eli koulun valitsemista tulosten perusteella.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ löytää mietinnöstä kannatettavaakin, mutta kansallisen päätökseen kokeilu on sen mielestä väärä suunta koulutusjärjestelmälle. Järjestön mukaan kaikkea opetus suunnitelman mukaista osaamista ei voi tiivistää yksittäisiin, kaikille yhteisiin kokeisiin. Lasku ei sen mukaan rajoitu tiettyihin kouluihin tai alueisiin. Se koskee koko ikäluokkaa, minkä vuoksi kaikkien oppilaiden testaaminen otosten sijaan ei OAJ:n arvion mukaan toisi lisää vastauksia laskun syihin. Järjestö huomauttaa, että oppimisen taso on laskenut myös maissa, joissa kansalliset kokeet ovat käytössä. OAJ:n puheenjohtaja varoittaa ilmiöstä, jossa opetus alkaa painottua kokeissa mitattaviin asioihin laaja-alaisen oppimisen sijaan. OAJ:n kannanoton mukaan testit myös kuormittavat oppilaita. Koulujen arvioinnista vastaava viranomainen Karvi ja kasvatustieteilijät ovat

suhtautuneet ehdotuksiin penseästi ja heidän huolinaan ovat ranking-listat ja opetuksen suuntautuminen pelkkiin kokeisiin. Eduskunnan sivistysvaliokunnan puheenjohtaja on samaa puolta kuin tarkastusvaliokunnan puheenjohtaja. Hän on aiemmin pitänyt kokeita kalliina ja niistä saatavaa hyötyä hintaan nähden kyseenalaisena.

Kasvatustieteen sisältä kuuluu myös toinen ääni. Helsingin yliopiston Koulutuksen arviointikeskuksessa työskentelevä kasvatustieteilijä kannattaa kokeita ja uskoo kuuluvansa siinä alansa hyvin pieneen vähemmistöön. Todellista keskustelua alalla ei ole hänen mukaansa saatu aikaan, vaikka politiikkaa on vaikea muuttaa tietämättä, missä kouluissa mennään. Toinen kokeita kannattava kasvatustieteilijä, Helsingin yliopiston dosentti, sanoo yhtenäisen arvioinnin tarpeen näkyneen jo 2000-luvun alkupuolelta lähtien. Hänen arvionsa mukaan koulutusjärjestelmästä ei ole totuttu kuulemaan kritiikkiä, koska taustalla ovat olleet erinomaiset Pisa-tulokset. Vahva menneisyys on hänen mielestään hämärtänyt käsitystä siitä, mikä järjestelmässä toimii ja mikä ei. Suomen menestystä selitettiin aikanaan jopa opetusmalleilla, joita ei ollut vielä edes kunnolla otettu käyttöön.

Englannin valtakunnallisten kokeiden varjopuolista kirjoittaa omasta kokemuksestaan vantaalainen luokanopettaja, joka on opiskellut ja työskennellyt sekä Englannissa että Suomessa. Englannissa valtakunnalliset kokeet pidetään kuudennen luokan lopulla. Niiden avulla vertaillaan kouluja ja yläkoulut jakavat tulevia oppilaitaan tasoryhmiin. Hänen mukaansa matematiikan ja englannin kokeet painavat paljon koulujen saamissa arvosanoissa, joten opetus keskittyy kokeisiin ja niihin harjoitteluun. Opettajan muistin mukaan hänen kuudesluokkalaisilleen ei keväällä taidettu pitää yhtään musiikin, kuvaamataidon tai liikunnan tuntia. Oppilaat olivat vasta 11-vuotiaita ja silti stressi näkyi: osa itki jännityksestä ennen kokeita tai suoriutumisestaan niiden jälkeen. Tuloksia oli hänen mukaansa tultava, tai muuten opettajan työpaikka tai oppilaan tasoryhmä yläkoulussa oli vaarassa. Saman kokeen tekivät kaikki, vaikka kielitaustalla, oppimisvaikeuksilla ja muilla lapsen elämän tapahtumilla voi olla oppimiseen suuri vaikutus. Hänen kokemuksensa mukaan kokeet eivät tue oppimista eivätkä nosta tuloksia. Itse hän aloittaisi koulutuksen rahoituksen rajusta lisäämisestä. Englannissa tuloksilla vertaillaan kouluja. Tanskassa yksittäisen oppilaan tulos päättyy vain kotiin ja

opettajalle, kun taas koulutason tiedot menevät koulun johdolle, paikallisille viranomaisille ja kansalliseen tietokantaan.

Toinen valiokunnan ehdotuksista on opettajarekisteri. Tällä hetkellä opettajia ja heidän kelpoisuuttaan ei tilastoida kansallisesti, eikä tiedetä, paljonko opettajia on, kuka opettaa ketäkin tai kuinka koulutettuja opettajat missäkin ovat. OAJ:kin katsoo, että Suomeen tarvitaan opettajarekisteri. Rekisteri oli valmistelussa jo edellisellä vaalikaudella ja valiokunta ehdottaa suunnittelun jatkamista. OAJ viittaa opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2023 tekemään selvitykseen, joka arvioi rekisterin perustamiskustannukseksi noin 3 miljoonaa euroa ja vuosikustannuksiksi noin 0,5 miljoonaa euroa. Valiokunnan puheenjohtajan mukaan rekisteriin voisi listata opettajan henkilöllisyyden ja pätevyyden, jolloin nähtäisiin, paljonko eri aineissa on päteviä aineenopettajia ja mihin koulutusta pitäisi suunnata. Rekisteri voisi HS:n mukaan auttaa myös selvittämään, mikä yhteys opettajalla on oppimistuloksiin. Opettajan näkökulmasta kysymykset kuuluvat, kuka rekisterin tietoja näkee ja mihin niitä saa käyttää. Puheenjohtaja on korostanut, ettei valiokunta arvostele ehdotuksillaan oppilaita eikä opettajia vaan hakee tietoa päätösten tueksi.

OAJ:n vastaus laskuun on toinen. Järjestön mukaan Suomessa annetaan opetusta määrällisesti vähemmän kuin valtaosassa muita OECD-maita. Suomesta puuttuvat myös järjestelmällinen mentorointi eli uusien opettajien ohjaus ja opettajankoulutuslaitosten antama koulutus työuran aikana. OAJ:n puheenjohtajan mukaan Suomen vastaus kansallisille kokeille on tehtäväpankki, jonka perustamista tällä hallituskaudella asetettu työryhmä selvittää osana osaamistakuuta. Osaamistakuulla tarkoitetaan lakiuudistusta, jossa oppiaineiden tavoitteita ja sisältöjä selkeytetään ja vähimmäisosaamiselle määritellään tavoitteet vuosiluokittain. OAJ:n mukaan istuva hallitus on lisännyt oppitunteja matematiikkaan ja äidinkielen. Järjestön mukaan oppitunneilla on myös kielletty kännyköiden käyttö. OAJ:n koulutuspolitiikan johtajan mukaan välitöntä

puuttumista vaatii oppimisen tuen uudistus, joka ei kaikissa kunnissa toteudu oppilaskohtaisen tuen osalta lain mukaisesti. Hänen mukaansa jo tehtyjen toimien vaikutuksia oppimiseen pitää seuraavaksi tutkia. Siinä OAJ ja valiokunta kohtaavat, sillä kumpikin haluaa tietää, mikä toimii. Erimielisyys koskee sitä, millaisella tiedolla se selviää.

Molemmat perustelevat kantaansa myös samalla niukkuudella. Valiokunnan mukaan parempi tieto on entistä tärkeämpää, koska julkisen talouden ahdingon vuoksi koulujen rahoitusta on tuskin mahdollista kasvattaa merkittävästi. OAJ:n puheenjohtajan mielestä velkajarrun ja tulevien sopeutusten tilanteessa rahoitusta ei pidä kohdentaa toissijaisiin asioihin. Velkajarrulla hän viittaa julkisen talouden velkaantumista rajoittavaan linjaukseen. Etlan vanhemman tutkijan mukaan koulutusresursseja pystyisi kohdentamaan paremmin, jos tietoa olisi enemmän.

Valiokunta ei itse päättä mitään. Sen puheenjohtaja toivoo, että suosituksia käytetään, kun tulevaa hallitusohjelmaa kirjoitetaan, olipa neuvottelupöydässä kuka hyvänsä. Ratkaisu on siis sen hallituksen käsissä, joka aloittaa ensi kevään eduskuntavaalien jälkeen. Valiokunnan ehdotus koskee vasta kansallisten kokeiden kokeilua. Vantaalaisen opettajan mukaan Englannissa opetus keskittyi keväällä kokeisiin ja niihin harjoitteluun. Opettajalle kysymys on siitä, tuleeko kokeesta työkalu vai mittari, jolla hänen työtään luetaan. Vanhemmalle kysymys on tiedosta. Tanskassa vanhempi saa lapsensa tuloksen, kun taas Suomessa hänellä on käytössään arvosana, jonka perusteella oppilaat, vanhemmat ja opettajat tietävät heikosti, miten oppilaat missäkin oikeasti pärjäävät.

Viikon kiista koskee keinoja. Valiokunta, tutkijat ja OAJ toteavat kaikki tulosten laskeneen. Valiokunnan ja tutkijoiden mukaan laskun syistä ei ole riittävästi tietoa, kun taas OAJ:n mukaan syitä ei saataisi selville kansallisilla kokeilla. Ylen mukaan moni maa on kuitenkin onnistunut puuttumaan ongelmaan ja pitämään tulosten laskun kurissa. Se osoittaa Ylen mukaan, että koulutuspolitiikalla voidaan vaikuttaa oppimistuloksiin.

02 Suomen kouluissa tällä viikolla

Koulun piha iltaisin Lappeenrannassa

Lappeenrannan keskustan tuntumassa sijaitsevaan Kimpisen koulukeskukseen kuuluvat Peltolan koulun esi- ja perusopetus sekä Lappeenrannan lukion Kimpisen toimipiste. Kesästä lähtien sen pihasta on iltaisin ja viikonloppuisin tullut paikka, jossa nuoret ovat ampuneet ilotulitusraketteja ja sytyttäneet tahallaan tulipaloja. Heinäkuussa pihalla sytytettiin tuleen ruohonleikkuri. Rehtorin mukaan koulun aitoja ja liikuntavälineitä on vahingoitettu. Kaakkois-Suomen poliisin komisario kertoo, että levottomuuksia on ollut käytännössä päivittäin arkisin ja viikonloppuisin. Paikalla on hänen mukaansa voinut olla kymmeniä nuoria, joista osa on jo täyttänyt 18 vuotta.

Perjantai-iltana poliisi valvoi aluetta ja tapasi ilotulitusrakettien ampujia, päihtyneitä alaikäisiä ja laittomia mopoja. Päihtyneitä ja häiriöitä aiheuttaneita nuoria otettiin kiinni. Kiinnitoista ilmoitettiin vanhemmille, jotka hakivat lapsensa kotiin. Näistä lapsista poliisi kirjasi lapsikohtaiset lastensuojeluilmoitukset eli ilmoitukset lastensuojelulle huolesta lapsen tilanteesta. Sakkoja poliisi antoi ilotulitteiden ampumisesta ja mopoilla hurjastelusta. Lappeenrannan kaupunki ilmoitti samana päivänä puuttuvansa tilanteeseen muun muassa lisäämällä valvontakameroita.

Ilmiö ei rajoitu Lappeenrantaan. Vaasassa poliisi selvitteli lokakuun alussa joukkotappelua, jota oli suunniteltu päiväkodin pihalle ja jonne oli tullut 150 nuorta. Kotkassa nuoret ovat rikkoneet ja sotkeneet Aittakorven koulun omaisuutta. Espoon Haukilahdessa poliisi kirjasi elokuussa kahdeksan väkivallantekoa.

Kimpisen koulun rehtorin mukaan häiriköinti ei ole vaikuttanut koulupäiviin. Se kuitenkin vaikeuttaa ja vaarantaa urheilua ja muuta asiallista käytöstä koulun pihalla. Rehtori sanoo nuorten tarvitsevan mahdollisuuden olla keskenään ja pitää harmillisena, että joidenkin kohdalla toiminta menee näin pitkälle. Koulu on suunnitellut kaupungin ja muiden yhteistyötahojen kanssa järeitä ratkaisuja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Rehtori uskoo myös lisävalvonnan auttavan. Vanhemmille koulu viestii, että heidän tulee olla kiinnostuneita siitä, missä lapset ja nuoret viettävät aikaansa. Yhdeksäsluokkalainen

oppilas arvioi häiriöiden syyksi sen, että joillakin ei ole mitään tekemistä. Kameroiden ja partioiden rinnalle jää hänen huomionsa kautta kysymys siitä, mitä tekemistä nuorilla on iltaisin ja kenen tehtävä sen järjestäminen on.

Retkellä kadonnut lapsi

Helsingin Pukinmäessä sijaitsevan Nuotti-päiväkodin metsäretkellä 8. lokakuuta alle kolmevuotias lapsi katosi ryhmästään. Hän löytyi retkikohteen lähellä sijaitsevan koulun piha-alueelta ja päiväkotiin hänet palautti sivullinen. Lapselle ei aiheutunut fyysistä vahinkoa. Lupa- ja valvontavirasto LVV on käynnistänyt tapauksesta valvonnan eli viranomais selvityksen. Viraston mukaan tapauksesta tekee vakavan se, ettei lapsen poissaoloa havaittu ennen kuin sivullinen palautti hänet päiväkotiin.

LVV selvittää, onko varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtinut päiväkodin turvallisuudesta varhaiskasvatuslain edellyttämällä tavalla. Se arvioi, miten lasten turvallisuus oli järjestetty retken aikana ja noudatettiinkö päiväkodin omia turvallisuusohjeita. Arvioitavana ovat myös korjaavat toimet, joihin järjestäjä on tapahtuman jälkeen ryhtynyt. Viraston varhaiskasvatuksen ryhmäpäällikön mukaan LVV:ssä on tänä vuonna ollut vireillä useita vastaavia valvontoja, joissa päiväkodeista on karannut tai kadonnut lapsia. Tilanteet, joissa lapsi joutuu varhaiskasvatuksessa erilleen ryhmästä, ovat viraston mukaan aina vakavia riippumatta siitä, aiheutuuko niistä vahinkoa.

Helsingin kaupungin varhaiskasvatusjohtaja kutsuu tapahtunutta puhtaasti huolimattomuusvirheeksi ja myöntää virheen suoraan. Hänen mukaansa henkilöstön mitoitus oli kunnossa eikä ryhmässä ollut liikaa lapsia. Lapsi oli johtajan mukaan kateissa 10–15 minuutin ajan. Päiväkodissa on sittemmin otettu retkillä käyttöön malli, jossa jokaisella työntekijällä on omat nimikkolapset. Mallin avulla työntekijät voivat varmistaa tarkemmin turvallisuuden ja sen, ovatko kaikki ryhmän lapset mukana. Johtaja pitää hyvänä, että ulkopuolinen viranomainen tarkistaa tapahtumat, koska se on avointa ja huoltajillekin selkeää. Huoltajalle tapaus edustaa pahinta mahdollista: lapsi oli poissa, eikä kukaan huomannut sitä. Virheen suora myöntäminen ja retkikäytännön muuttaminen saman tien kertovat siitä, miten virheestä voidaan oppia.

Kenen mielestä vaate loukkaa

Porin Lyseon järjestyssäännöissä oppilasta kehoitetaan huolehtimaan, että pukeutuminen ei loukkaa toisia tai ole hyvän tavan vastaista. Luokanohjaajat muistuttivat säännöstä yläkoululaisia maanantaina, minkä jälkeen asiasta on keskusteltu oppilaiden kesken vilkkaasti. Apulaisoikeuskansleri on aiemmin todennut toisen koulun samankaltaisen ohjeen lainvastaiseksi, koska se oli liian lavea. Lyseon rehtori myöntää säännön olevan ristiriidassa tämän kannan kanssa ja sanoo, että sitä täytyy tarkentaa. Hänen mukaansa lause on otettu suoraan Opetushallituksen vuonna 2016 julkaisemasta oppaasta. Puuttumisen paikkoja voisivat rehtorin mielestä olla esimerkiksi epäsoivat printit ja tekstit tai liian paljastava vaatetus, vaikka tällaiset tilanteet eivät hänen mukaansa ole kovin yleisiä.

Oppilaiden mukaan osa opettajista kuvasi tunnilla hyvinkin tarkasti, millainen pukeutuminen tai paljas pinta voi olla kenenkin mielestä loukkaavaa. Osa oppilaista on sitä mieltä, etteivät opettajat voi puuttua heidän pukeutumiseensa. Toiset ovat pohtineet paljastavaa protestipukeutumista, koska ohjeet tuntuivat turhan radikaaleilta. Yhdeksäsluokkalaisten mukaan heidän luokassaan puhuttiin siitä, ettei mikään saisi olla liian paljastavaa. Oppilaita kehoitettiin myös miettimään itse, mikä voisi olla epäsoivaa. Rehtori ei tiedä, mitä yksittäiset opettajat ovat tunneillaan sanoneet.

Muiden koulujen rehtorit vastasivat Ylelle varovaisesti. Kouvolassa soveliaisuuden katsotaan riippuvan tilanteesta. Lappeenrannan Kesämäen koulun rehtorin mukaan tarkkoja määritelmiä ei ole ja Lahden Ahtialan koulussa ei ole otettu kielteistä kantaa esimerkiksi rintaliivien olkaimiin tai paljaaseen lantioon. Tapaseuran puheenjohtajan mukaan järjestyssäännöillä pyritään tekemään koulusta turvallinen tila kaikille. Hänen mielestään sääntöjen pitäisi olla kaikille selvät, mutta on lähes mahdotonta määritellä, kuinka paljon ihoa saa näkyä tai kuinka tiukka vaate saa olla. Osassa tapauksista kyse on hänen arvionsa mukaan enemmän elämäkatsomuksesta tai makuasioista kuin vaateen loukkaavuudesta. Ahtialan koulun rehtori tiivistää jännitteen: nuoret ottavat kantaa ja rakentavat identiteettiään pukeutumalla, mutta hyvän maun rajoja ei saisi ylittää.

Rasistiset tarrat koulujen ympärillä

Ilmaisun rajoista kouluissa kysyttiin samalla viikolla myös paljon vakavammassa yhteydessä. Helsinkiin on ilmaantunut Sinimustan liikkeen tarroja, joissa kehoitetaan maahanmuuttajataustaisia ihmisiä paluumuuttoon. Ilta-Sanomat kuvaa liikettä avoimen fasistiseksi ja rasistiseksi. Tarroja on nähty lyhtypylväissä ja sähkökaapeissa ja etenkin koulujen lähettävillä. Niitä ovat levittäneet myös lapset ja nuoret, joille liikkeen jäsenet ovat jakaneet tarroja.

Kampissa sijaitsevan Ressun peruskoulun rehtori on kertonut HS:lle, että koulun alueelle on liimattu liikkeen tarroja. HS:n mukaan yläkoululaiset ovat liimanneet niitä läpällä eli vitsailumielessä. Ressun peruskoulu on kansainvälinen koulu, jonka oppilaiden juuret ovat eri puolilla maailmaa, joten tarran kehoitus osuu suoraan osaan koulun omista oppilaista. Kouluista vastannut entinen apulaispormestari kertoo kuulleen, että aikuiset ovat jakaneet julkisissa liikennevälineissä tarroja muille kuin valkoisille lapsille lapsen vanhemman ollessa läsnä. Päijät-Hämeessä liike jakoi tarroja lapsille ja nuorille Lahden torilla syyskuun lopussa. Etelä-Suomen Sanomien mukaan tarroja on tavattu useissa Päijät-Hämeen peruskouluissa Lahdessa, Orimattilassa ja Asikkalassa. Asikkalan Aurinkovuoren koulu kertoi viidesluokkalaisten vanhemmille Wilma-viestillä, että oppilaat olivat saaneet tarroja Lahdessa ja jakaneet niitä toisilleen ja liimailleet julkisille paikoille.

Sinimusta liike palasi puolurekisteriin vuonna 2025. Korkein hallinto-oikeus oli vuonna 2024 purkanut sen rekisteröinnin, koska puolueen yleisohjelma oli ristiriidassa kansanvaltaisten periaatteiden ja ihmisoikeuksien kanssa. KHO:n mukaan liike tavoitteli ulkomaalaistaustaisten ihmisten seuraamista, eristämistä ja maasta poistamista etnisen alkuperän perusteella. Ratkaisun jälkeen liike keräsi uudelleen 5 000 kannattajakorttia ja muokkasi ohjelmaansa. Sillä on ohjelma myös ensi kevään eduskuntavaaleihin.

Opetushallituksen mukaan oppilaiden sananvapaus ei oikeuta kiinnittämään ilman lupaa tarroja, symboleja tai muita viestejä koulun seinille tai muuhun koulun omaisuuteen. Järjestyssäännöissä voidaan antaa määräyksiä turvallisuuden, työrauhan ja viihtyisyyden turvaamiseksi. Syrjiviin ja uhkaaviin tarroihin voidaan siksi puuttua, tarvittaessa kurinpitokeinoin. Helsingin poliisi on saanut tietoa tarrojen levittämisestä kouluista ja nuorten kanssa toimivilta tahoilta ja se

valmistele aiheesta valtakunnallista tilannekuvaa. Viidesluokkalaiset eivät itse keksineet tarroja, sillä ne ojennettiin heille torilla. Asikkalan koulun viesti kotiin osoittaa, että asiasta voidaan kertoa vanhemmille suoraan ja ajoissa.

Sevettijärven koululaiset nuotalla

Sevettijärvellä kokonainen koulupäivä on varattu nuottaukselle. Kylällä on yhteinen nuotta, jota yhteisö voi käyttää halutessaan. Verkko lasketaan järveen kahden veneen avulla, minkä jälkeen se vedetään yhdessä rantaan. Tänä kesänä nuotta on ollut käytössä neljä kertaa. Kolttasaamelaisille nuottaus on tärkeä osa pyyntikulttuuria ja ennen vanhaan nuotta löytyi jokaisesta perheestä. Nykyisin sen käyttö on vähentynyt.

Kylän konkarinuottaajat ovat nuottaneet lapsuudestaan asti. Heidän mielestään perinne on tärkeää opettaa nuorille ja yhdessä tekemisessä myös aikuiset saavat kuulla lasten juttuja. Toinen heistä harmittelee, että lapset kyllä nuottaavat, mutta muuten kylältä ei montaa nuottauskaveria löydy. Viisivuotias esikoululainen on ollut nuottaamassa jo kahdesti ja tällä kertaa hän pääsi veneeseen laskemaan verkkoa isojen kanssa. Neljäsluokkalainen oppilas kalastaa vapaa-ajallaan isänsä kanssa, mutta nuottaamassa hän oli ensimmäistä kertaa. Hänen mukaansa saaliiksi tuli iso hauki. Verkossa oli myös harjuksia ja siikaa.

Nuottaus puhdistaa järveä, koska verkkoa vedetään pohjaa pitkin. Sen tärkein tehtävä on kuitenkin tuoda yhteisö kokoon: nuotataan porukalla ja ruoka laitetaan ja syödään yhdessä. Koulupäivä järven rannalla on lapselle oppitunti, jolla tieto siirtyy vanhemmilta polvilta tekemällä. Konkarin toive on yksinkertainen: nuottausta pitäisi tehdä enemmän, koska silloin moni pääsee mukaan työntouhuun ja ihmiset ovat yhdessä.

Retkievät, pastillit ja perheiden arki

Päiväkodin ohje voi kodista katsottuna näyttää oudolta. Oululaisvanhempaa hämmentää linjaus, jonka mukaan

lapsilla ei saa olla omia eväitä Oulun kaupungin päiväkotien retkillä. Aiemmin lapset söivät viikoittaisilla metsäretkillä kotoa tuotuja eväitä. Ylivieskassa päiväkodeissa ei enää jaeta ksylitolipastilleja, eikä vanhempi saa tuoda lapselleen omia. Mikkelin kaupungin päiväkodeissa taas ei enää järjestetä valokuvauksia.

Oulun linjauksen taustalla on asia, josta harvoin puhutaan ääneen. Kaupungin varhaiskasvatusjohtajan mukaan yli puolet Oulun varhaiskasvatuksen asiakasperheistä ei maksa asiakasmaksua, koska perheiden tulot ovat niin pienet. Kaikilla ei hänen mukaansa ole varaa eväisiin ja se voi olla perheelle hävettävä asia. Siksi päiväkodit ovat keväästä 2026 lähtien hankkineet retkievät kaikille. Päiväkoti tarjosi eväät jo aiemmin lapsille, joilta ne olivat unohtuneet. Yhteiset eväät vähentävät myös riskiä, että lapsi maistaa toisen ruokaa ja saa siitä allergisen reaktion.

Ylivieskassa vanhempi teki pastilleista kuntalaisaloitteen eli asukkaan aloitteen kunnalle viime joulukuussa. Syksyllä hän sai kielteisen vastauksen. Kaupungin mukaan pastilleja ei hyvinvointialueuudistuksen jälkeen ole enää saatu varhaiskasvatukseen maksutta, eikä niiden hankkiminen ole talouden realiteetit huomioiden mahdollista. Vastauksessa viitataan myös tukehtumisvaaraan, vaikka pastillien todetaan olevan lähtökohtaisesti turvallisia, eikä huoltajia voida sen mukaan velvoittaa tuomaan niitä. Vaihtoehtona päiväkotiin voi viedä oman hammasharjan ja hammastahnan. Vanhempaa mietityttää, riittävätkö henkilökunnan resurssit siihen, että jokaisen lapsen hampaita harjataan kaksi minuuttia, kun pastillin voi antaa lapsen istuessa ruokapöydässä. Yhdessä kodissa eväskielto tuntuu menetetyltä tavalta. Toisessa se voi tarkoittaa, ettei lapsen tarvitse selittää kenellekään, miksi hänen reppunsa on tyhjä.

03 Koulutuspolitiikka

Kotiopetuksesta koulupakkoon?

Suomessa on oppivelvollisuus, mutta koulupakkoa ei ole. Lapsen jääminen kotiopetukseen on nykyisin vain

ilmoitusasia ja oppimisen valvonta vaihtelee kunnasta toiseen. Keskustelu kiihtyi, kun Ylen MOT käsitteli kotiopetusta 3. lokakuuta 2026 julkaistussa

dokumentissa ja selvityksissä ilmeni ongelmia muun muassa valvonnassa. Nyt Suomen kuusi suurinta kaupunkia haluaa seuraavalta hallitukselta tiukempia ja yhteisiä sääntöjä. Helsingin pormestari menisi pidemmälle. Hänen mallissaan kotiopetus sallittaisiin vain poikkeustapauksissa, esimerkiksi terveyssyistä, mikä tarkoittaisi käytännössä koulupakkoa.

Pormestari perustelee kantaansa lapsen edulla. Koulunkäynti on hänen mukaansa oppimisen lisäksi sosiaalinen ja yhteisöllinen kokemus ja koulu tukee muita kieliä kuin suomea tai ruotsia puhuvien lasten kotoutumista. Kotiopetus ei ole Helsingissä laaja ilmiö: siinä on tänä vuonna hieman yli 200 lasta eli noin 0,4 prosenttia koululaisista. Määrä on kasvanut viime vuosina hieman. Osa Helsingin kotiopetuksessa olevista lapsista opiskelee epävirallisissa kouluissa, joissa yhdistykset tai yritykset antavat opetusta koulumaisessa ympäristössä mutta eivät voi antaa virallisia todistuksia. Pormestari muistuttaa myös suojelupoliisin viime keväänä esittämästä huolesta, että kotiopetus voi edistää radikalisoitumista. Helsingissä se on hänen käsityksensä mukaan marginaalinen ilmiö. Kotiopetuksessa on sekä maahanmuuttajataustaisia lapsia että suomea ja ruotsia äidinkielenään puhuvia.

Helsingin kaupunginvaltuusto antoi viime viikolla vahvan tuen koulupakon selvittämiseksi. Hyväksytty ponsi koski selvittämistä eikä itse koulupakkoa. Sitä kannatti 77 valtuutettua ja kolme kristillisdemokraattien ja perussuomalaisten valtuutettua vastusti. Valtuuston mukaan laissa pitäisi säätää ainakin kotiopetuksen edellytyksistä, valvonnasta ja keskeyttämisen perusteista. Lakiin kuuluisi valtuuston mukaan myös oppilaan oikeus tukeen ja oppimateriaaleihin.

Tampereen sivistyspalveluiden apulaispormestari korostaa, ettei kyse ole radikalisoitumisen pelosta, sillä Tampereella kotiopetuksessa on alle 50 lasta. Hän näkisi lapset mieluiten koulussa oppimassa vertaistensa kanssa. Hänen mukaansa joissakin kunnissa vain yksi henkilö arvioi kotiopetuksessa olevien lasten edistymistä, kun Tampereella siihen on varattu 20 tutkivaa opettajaa. Pormestarin arvion mukaan laki voisi olla voimassa syksyllä 2028, jos asia etenee.

Opetusministeri haluaa tiukentaa kotiopetuksen kriteerejä ja valvontaa, mutta Ruotsin mallin mukaista koulupakkoa hän ei kannata. Hän pitäisi koulupakkoa järeänä keinona. Vakaumukseen kotiopetuksen

perusteena hän suhtautuu skeptisesti. Asuminen ulkomailla tai terveydelliset syyt ovat hänen mielestään ymmärrettävämpiä perusteita. Ministerin mukaan kaikki kotiopetuksessa olevat eivät saa päättötodistusta, jolla voi hakea jatko-opintoihin ja ongelmiin voi nyt tarttua vain rikosilmoituksella tai lastensuojeluilmoituksella. Siksi tarvittaisiin kriteerit, joilla kotiopetus voidaan katkaista. Hallituksen esitystä tuskin ehditään antaa tällä vaalikaudella, eikä asiasta ole poliittista yhteisymmärrystä. Kokoomus kannattaa tiukempia sääntöjä. Perussuomalaisten puheenjohtaja, valtiovarainministeri, kummasteli keskustelua ja nosti esiin koko peruskoulun eriytymisen, erityisen tuen tarpeen kasvun ja syöksyvät oppimistulokset. Opetus- ja kulttuuriministeriön selvitys kotiopetuksesta valmistuu lähiviikkoina.

Päätöksen tekee seuraava hallitus ja eduskunta ja kaupungit pyrkivät vaikuttamaan hallitusohjelmaan jo etukäteen. Yhteiset säännöt tekisivät valvonnasta yhdenvertaista koko maassa. Lapselle se voisi tarkoittaa todistusta, jolla jatko-opinnot avautuvat ja oikeutta tukeen. Koulupakon riskinä on, että se sulkisi oven myös perheiltä, joiden syyt ovat lapsen kannalta perusteltuja. Mikä niitä syitä on, jäi viikon keskustelussa vähälle huomiolle, vaikka seuraukset kantaisivat lopulta lapset ja heidän perheensä.

Oppilaan arviointia koskeva asetus lausunnolla

Opetus- ja kulttuuriministeriö on lähettänyt lausunnolle perusopetusasetuksen muutoksen. Hankekuvauksen mukaan perusopetusasetuksen oppilaan arviointia käsittelevä toinen luku muutetaan perusopetuslain muutoksen (619/2026) mukaiseksi. Hanke on käynnissä ja sen toimikausi alkoi 7.9.2026. Lausuntokierros kestää 13.10.–25.11.2026. Lausunnolle on julkaistu pykäläluonnos suomeksi ja ruotsiksi sekä perustelumuistio, joista muutoksen yksityiskohdat selviävät.

Oppilaan arviointi on juuri se kohta, jonka vertailukelpoisuudesta tarkastusvaliokunta ja tutkijat ovat tällä viikolla olleet huolissaan.

Arviointisäännökset määrittävät, millä perusteella oppilaan osaamisesta kerrotaan kotiin ja millä numeroilla hän hakee jatko-opintoihin.

Lausuntokierros on siksi hetki, jolloin oppilaan, opettajan ja vanhemman kannalta voi kysyä, tekevätkö uudet säännökset arvioinnista nykyistä yhdenvertaisempaa.

04 **Maailmalta****Ranskan lukiolaiset kaduilla**

Ranskassa protestit alkoivat syyskuussa Pariisin esikaupunkialueelta, jossa lukiolaiset ryhtyivät vastustamaan suuria luokkakokoja, opettajapulaa ja koulurakennusten huonoa kuntoa. Syyskuun lopulta lähtien opiskelijat ovat estäneet pääsyn satoihin lukioihin. Mukaan on liittynyt lukiolaisten lisäksi vanhempia, opettajia ja ammattiliittojen työntekijöitä. Guardian kuvaa liikettä nuorten vihaksi järjestelmää kohtaan, jonka he kokevat pettäneen heidät.

Tiistaina 13. lokakuuta Ranskan hallituksen mukaan noin 200 koulua pysyi yhä suljettuina. Le Monden mukaan edellisen viikon perjantaihin mennessä yli 200 lukiolaista ja yli 800 viranomaista oli loukkaantunut ja säilöön oli otettu yli 6 800 ihmistä. Opetusministeri lupasi palkata noin 3 000 sijaisopettajaa kouluihin, joissa opettajapula on pahin. Opiskelijaliitto ei tyytynyt lupaukseen. Lauantaina 17. lokakuuta mieltään osoitti yli puoli miljoonaa ihmistä. Limogesin kaupungintalo tuhoutui tulipalossa ja mielenosoittajat murtautuivat kaupungintaloille ainakin Lillessä ja Marseillessa. Sisäministeriön mukaan lauantaina otettiin kiinni noin 400 ihmistä, jotka olivat pääosin aikuisia. MTV Uutisten mukaan koko viikonlopun aikana kiinni otettiin yli 2 400 ihmistä ja tuhatkunta poliisia ja santarmia loukkaantui. Presidentti ja pääministeri tuomitsivat väkivallan.

Poliisin voimankäyttö on herättänyt Ranskassa kysymyksiä. Lensissä 15-vuotias mielenosoittaja menetti kätensä ja Pariisin lähellä 14-vuotiaan leuka murtui poliisin voimankäytön seurauksena. HS:n toimittajan mukaan se, miten poliisi kohtelee lapsia ja nuoria, on paikallisille yleinen huolen ja vihan aihe. Protestien luonne on myös laajentunut. Helsingin yliopiston yliopistotutkijan mukaan mukana ovat nyt opiskelijoiden lisäksi energian ja polttoaineen hinnoista huolestunut keskiluokka sekä ryöstelyyn tilaisuuden näkevät äärimellakoitsijat. Taustalla on hänen mukaansa talous, sillä Ranska on markkinoiden ja EU-sääntöjen paineessa.

Ranskaa 20 vuotta tutkinut tutkija kuvaa koulujen ongelmia rakenteellisiksi. Paperilla Ranska käyttää kouluihin suunnilleen OECD-maiden keskiarvon verran rahaa, mutta luvussa ovat mukana eläkkeet, jotka muodostavat 32 prosenttia koulutuksen

kokonaismenoista. Opettajia ei voi tutkijan mukaan loihdita tyhjästä, koska palkat ovat OECD-vertailussa matalat, pääsy ammattiin kulkee kovan kilpailukokeen kautta eikä valmistunut opettaja voi valita työpaikkaansa. Vuonna 2021 tehdyssä kyselyssä 11 550 oppilaasta 23,1 prosenttia pelkäsi tulla kouluun väkivallan vuoksi ja 23,9 prosenttia pelkäsi koulun vessoissa. Pahimmin ongelmat osuvat kaupunkien eriytyneisiin esikaupunkeihin, joiden asukkaat ovat useimmiten etnisiin vähemmistöihin kuuluvia. Pariisin esikaupungeissa joitakin kouluja on jouduttu julistamaan käyttökelvottomiksi rakenteellisten ongelmien vuoksi.

Protestit ovat levinneet Belgiaan, Kreikkaan, Italiaan, Irlantiin, Saksaan ja Itävaltaan. Suomessa vastaavia ei ole harkittu. Suomen lukiolaisten liiton puheenjohtajan mukaan Ranskan ongelmat ovat eri mittaluokkaa, sillä siellä luokassa voi olla jopa 40 opiskelijaa eikä kaikille riitä pulpetteja. Hän muistuttaa, että suomalaislukiolaiset ovat tälläkin hallituskaudella osoittaneet mieltään, esimerkiksi huhtikuussa 2024 noin 40 000 lukio-opiskelijan ulosmarssilla, rauhallisesti ja yhteisymmärryksessä koulujen kanssa. Ammattiin opiskelevien liiton Sakki ry:n puheenjohtaja ymmärtää ranskalaisten turhautumisen mutta toimisi itse toisin. Ammatillisesta koulutuksesta on Suomessa leikattu viime vuosina.

Suomessa Ranskan tilanteesta voi oppia sen, että nuorten kokemus heikoista oloista kertyy pitkään ennen kuin se näkyy kaduilla. Helsingin yliopiston poliittisen sosiologian tutkijatohtori pitää kiinnostavana, että protesteissa on laajasti mukana alle 18-vuotiaita, joilla ei ole äänioikeutta. Hänen mukaansa nähtäväksi jää, millaista vaikutusvaltaa alle 18-vuotiaat pystyvät politiikassa harjoittamaan ja millä keinoin. Paljon riippuu myös siitä, millainen hinta protesteista joudutaan maksamaan. Suomalaisille päättäjille kysymys kuuluu, kuulevatko he nuoria ajoissa niitä kanavia pitkin, joita nuoret jo nyt käyttävät.

Tekoäly koulutehtävissä Pisa-aineiston valossa

OECD:n koulutusjohtaja käy organisaation blogissa läpi, mitä Pisa-aineisto kertoo tekoälyjuttelijoiden eli keskustelevien tekoälysovellusten käytöstä

koulutehtävissä. Monessa maassa yli 40 prosenttia oppilaista kertoo käyttävänsä tekoälyä kirjoitustehtävien luonnosteluun kerran tai kahdesti viikossa tai jopa päivittäin. Näitä maita ovat muun muassa Singapore, Turkki ja Arabiemiraatit. Vietnamsissa osuus on 52 prosenttia.

Ensi näkemältä luvut eivät ole myönteisiä. Tekoälyä tekstien tiivistämiseen, uuden aiheen alustavaan selvittämiseen tai kirjoitustehtävien luonnosteluun käyttävät oppilaat saavat luonnontieteissä keskimäärin noin 20 pistettä heikompia tuloksia kuin ne, jotka eivät käytä tekoälyä. Ero vastaa noin vuoden koulunkäyntiä. Kanadassa ja Uudessa-Seelannissa ero oli säännöllisesti tekoälyllä luonnostelevien kohdalla 29 ja 36 pistettä. Tekoälyä tiettyihin tehtäviin käyttämättömät oppilaat kertovat myös useammin hakevansa apua itseohjautuvasti eli harkiten ja omasta aloitteestaan.

OECD korostaa, etteivät löydökset välttämättä kerro syy-yhteydestä. Heikommat tulokset voivat liittyä tekoälyyn tai siihen, että vaikeuksissa olevat oppilaat turvautuvat tekoälyyn todennäköisemmin. Thaimaassa ja Macaossa viikoittain tai päivittäin tekoälyllä luonnostelevat saivat 24 ja 21 pistettä luokkatovereitaan korkeampia tuloksia. Käytön tarkoitus ja määrä näyttävät olevan ratkaisevia. Oppilaat, jotka käyttävät tekoälyä oppimisen apuna kerran tai kahdesti viikossa, pärjäävät OECD-maissa keskimäärin samalla tasolla kuin ne, jotka eivät käytä sitä lainkaan. Usein tekoälyä oppimiseen käyttävät oppilaat, jotka ovat koulussa harjoitelleet arvioimaan tekoälyn tuottaman tiedon laatua, pärjäävät hieman muita paremmin. Tällaiset mahdollisuudet ovat kuitenkin useammin hyväosaisten oppilaiden ulottuvilla, mikä herättää huolen tekoälyn synnyttämästä uudesta kuilusta.

Huippumaatkaan eivät anna yhtä vastausta. Korea ja Singapore ovat luonnontieteissä kärjessä ja molemmat ovat toteuttaneet laajoja digitaalisen oppimisen ohjelmia, joihin Singaporessa sisältyy myös tekoäly. Japanissa ja Virossa tulokset ovat korkeat, vaikka oppilaiden tekoälyn käyttö koulutehtävissä on suppeampaa. OECD:n Digital Education Outlook -julkaisun mukaan opetukseen suunnitellut tekoälytyökalut voivat tuottaa kestäviä oppimishyötyjä, mutta yleiskäyttöiset työkalut eivät usein tue syvällistä oppimista. Tutkijoiden mukaan syynä on ajattelutyylin siirtyminen koneelle, mikä luo riskin niin sanotusta

metakognitiivisesta laiskuudesta eli oman ajattelun ja oppimisen tarkkailun hiipumisesta. Koulutusjohtaja vertaa tilannetta rokotteisiin. Harva maa antaisi miljoonille lapsille uutta rokotetta ilman huolellisia klinisiä kokeita, mutta koulutuksessa uusia teknologioita otetaan laajasti käyttöön paljon vähäisemmällä tarkastelulla. Hän vaatii hallituksilta selkeitä ohjeita siitä, milloin, missä ja miten tekoälyä kouluissa käytetään. Ohjeiden pitäisi koskea muun muassa pedagogista arvoa, ikätasoa, akateemista rehellisyyttä, tietosuojaa ja puolueellisuutta.

Suomessa rokotevertaus osuu samaan kohtaan kuin viikon kotimainen keskustelu. Vattin erikoistutkija mainitsi opetuksen digitalisaation niiden uudistusten joukossa, joiden vaikutuksia lasten oppimiseen ei tiedetä. Kysymys siitä, millaisella tiedolla uudistusten vaikutuksia arvioidaan, koskee siis myös tekoälyä. Kotona Pisa-aineiston vihje on käytännöllinen: ratkaisevaa näyttää olevan se, käytetäänkö tekoälyä harkiten oppimisen apuna vai tehdäänkö sillä tehtävä valmiiksi.

Englannin erityisen tuen velkakierre

Englannin maakuntatason kuntia edustava County Councils Network varoittaa, että erityisen tuen kustannuksista kertyvä kuntien velka voi nousta ennätykselliseen kymmeneen miljardiin puntaan seuraavien 18 kuukauden aikana. Hallitus kuittasi hiljattain kuntien vanhoja erityisen tuen velkoja yli viiden miljardin punnan edestä. Hakemusten määrä kasvaa kuitenkin niin nopeasti, että kunnat ennustavat velan palaavan samalle tasolle huhtikuuhun mennessä ja kaksinkertaistuvan vuoteen 2028 mennessä.

Kyse on tukisuunnitelmista, joita Englannissa kutsutaan nimellä EHCP. Ne ovat kunnan ja perheen välisiä oikeudellisia asiakirjoja, joissa määritellään enintään 25-vuotiaan lapsen tai nuoren tarvitsema tuki. Suunnitelma avaa pääsyn lisärahoitukseen tai erityiskoulupaikkaan ja se voi koskea esimerkiksi puheen ja oppimisen vaikeuksia, autismia tai ADHD:ta. Tammikuussa suunnitelma oli 718 000 nuorella, mikä oli 12,5 prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin. Kasvu oli suurin sitten vuoden 2014, jolloin suunnitelmat otettiin käyttöön. Lisäksi 1,3 miljoonalla nuorella on virallisten tietojen mukaan todettu erityisiä tarpeita. Vuonna 2024 tehdyistä 105 300 lakisääteisestä arviosta 94 prosenttia johti suunnitelmaan. Useat kunnat ennustavat, että nykyvauhdilla lähes joka

kymmenennellä oppilaalla on suunnitelma vuonna 2029.

Kiihtyvän kasvun arvioidaan osin johtuvan siitä, että vanhemmat ja koulut kiirehtivät turvaamaan tuen ennen hallituksen uudistuksen voimaantuloa. Uudistus korvaisi vähitellen nykyisen järjestelmän mallilla, jossa tuki järjestetään tavallisissa kouluissa niin, ettei erillistä suunnitelmaa periaatteessa tarvita. Hallituksen tilaama niin sanottu Fonagy-raportti totesi, että mielenterveyden ja kehityksen häiriöiden yleistyminen on todellista ja aiheuttaa monelle kärsimystä, mutta tuen kysyntä ei ole kestävä ilman uusia keinoja. Kuntajärjestö muistuttaa, ettei kunnat ole tuhlanneet vaan täyttäneet lakisääteisiä velvoitteitaan ilman riittävää rahoitusta. Sen mukaan lapset joutuvat odottamaan tukea yhä pidempään ja oppimistulokset

junnaavat paikallaan. Hallituksen mukaan velkojen ja hakemusten kasvu jatkuu ennen kuin uudistus on kokonaan voimassa ja tarkemmat tiedot kuntien jatkotuesta luvataan ennen maaliskuuta 2028.

Julkipäätöksen ammattilaisten järjestön CIPFA:n johtajan mukaan Englannissa kyse on vakavasta epäonnistumisesta sovittaa lakisääteiset velvoitteet ja rahoitus yhteen. Suomessa OAJ katsoo, että oppimisen tuen uudistus ei kaikissa kunnissa toteudu oppilaskohtaisen tuen osalta lain mukaisesti. Englannin vanhempien ryntäys kertoo myös siitä, miten perheet toimivat, kun tuen tulevaisuus tuntuu epävarmalta. Suomessa kysymys kuuluu, kuka huomaa, jos lain lupaama tuki jää toteutumatta ja kenen arjessa se näkyy.

05 Kodin ja koulun välissä

Opetussuunnitelma kodin kielellä

Eläkkeellä oleva helsinkiläinen johtava rehtori ehdottaa HS:n mielipidesivulla, että peruskoulun opetussuunnitelmasta tehtäisiin kodeille tiivis ja selkokielinen vihkonen. Se kertoisi vuosiluokittain, mitä koulussa tavoitellaan ja miksi. Vihkonen selittäisi myös, miksi koulussa harjoitellaan vastuullisuutta, pitkäjänteistä työskentelyä, toisten kunnioittamista ja yhteisten sääntöjen noudattamista. Ydinasiat mahtuisivat kirjoittajan arvion mukaan 20–30 sivuun. Vihkonen annettaisiin ensin koulutulokkaiden huoltajille ja verkossa se olisi kaikkien luettavissa.

Kirjoittajan mukaan valtaosa huoltajista suhtautuu kouluun myönteisesti, mutta harvalla on yhtenäistä kuvaa peruskoulun tavoitteista, koska tieto on hajallaan ja vaikea hahmottaa. Hän viittaa Tampereen yliopiston opetuksen ja oppimisen professorin arvioon, jonka mukaan usko koulutuksen tuomiin mahdollisuuksiin on Suomessa vähentynyt. Huoltajilla on kirjoittajan mielestä iso rooli siinä, millaisen kuvan he välittävät lapselle oppimisen merkityksestä. Työhön voisi tarttua Opetushallitus yhdessä opettajien kanssa. Toinen vaihtoehto olisi tehdä vihkonen ohjattuna opiskelijatyönä yliopistossa, jolloin siihen liittyisi luontevasti tutkimus. Aluksi mallia kannattaisi kirjoittajan mielestä kokeilla muutamassa koulussa.

Viikon pääkeskustelussa kysyttiin, millaista tietoa vanhempi saa oman lapsensa osaamisesta.

Vihkoehdotus kysyy toista asiaa: tietääkö vanhempi, mitä koulu ylipäätään tavoittelee. Kirjoittaja ei puhu tiedottamisesta vaan kumppanuudesta. Huoltaja, joka tuntee koulun tavoitteet, ymmärtää kotitehtävien merkityksen ja voi seistä koulun rinnalla. Oppilaalle se voi tarkoittaa, että kotona ja koulussa puhutaan samoista asioista samalla kielellä.

Vanhemmat mukaan päätöksiin

Vanhempainliitto on julkaissut vaalitavoitteensa vuoden 2027 eduskuntavaaleihin. Liiton mukaan koti, varhaiskasvatus ja koulu ovat lapsen tärkeimmät kasvuympäristöt, joten kodin ja koko koulutusketjun yhteistyö pitää nostaa kasvatus- ja koulutuspolitiikan ytimeen. Yhteistyölle tarvitaan liiton mukaan aikaa, rakenteita ja resursseja osana varhaiskasvatuksen ja koulun perustehtävää. Henkilöstölle pitää turvata osaaminen ja mahdollisuus tehdä yhteistyötä vanhempien kanssa.

Liitto haluaa, että lapsia, nuoria ja vanhempia kuullaan aidosti heitä koskevassa päätöksenteossa. Se esittää, että lapsivaikutusten arvioinnista eli päätöksen lapsiin kohdistuvien seurausten etukäteisarviosta tehdään päätöksentekoa ohjaava väline, jolle laaditaan valtakunnalliset kriteerit. Myös perhevaikutukset pitäisi ottaa huomioon. Viikon keskusteluista esimerkiksi koulupakko ja kansalliset kokeet ovat päätöksiä, joiden vaikutukset ulottuisivat suoraan lasten ja perheiden arkeen.

Osallisuuden pitää liiton mukaan kuulua kaikille perheille, joten osallistumisen esteitä on poistettava ja erilaiset perheet, kielet, kulttuurit ja elämäntilanteet otettava huomioon. Liitto vaatii, että lapsen mahdollisuudet oppia ja voida hyvin eivät riipu hänen taustastaan tai asuinpaikastaan. Sen mukaan perheen

taloudellinen tilanne ei saa rajoittaa lapsen mahdollisuuksia oppia, osallistua ja harrastaa. Tavoitteisiin kuuluvat myös pienet ryhmäkoot, kelpoiset opettajat ja muu ammattihenkilöstö sekä riittävät taloudelliset resurssit.

OSA 2 · LÄHITARKASTELUSSA

Lähitarkastelussa

TÄSSÄ OSASSA

06 Kiirehtimättä kohti ymmärrystä
07 Tutkimus

08 Hankkeet ja rahoitus
09 Seurattavaa

06 Kiirehtimättä kohti ymmärrystä

Sivun alareunassa odottaa vielä viisi samanlaista tehtävää, kun neljäsluokkalainen lukee ensimmäistä sanallista tehtävää jo kolmatta kertaa saamatta otetta edes sen alusta. Kynä pyörii hänen sormissaan ja vihkon reunaan kasvaa kuvio, jota hän tummentaa aina opettajan katseen kääntyessä muualle. Opettajan kävellessä ohi hän kumartuu paperin ylle niin, että päältä katsottuna kaikki näyttää ahkeroinnilta. Hetkestä voi kertoa kaksi hyvin erilaista tarinaa, joista kumpaakaan ei näe päältä päin. Ensimmäisessä lapsi harjoittelee sinnikkyyttä, jota hän tarvitsee vielä monta kertaa silloin, kun mikään ei palkitse heti. Toisessa tehtävä on hänelle liian vaikea tai huonosti jäsenneily, jolloin hän harjoittelee jotakin aivan muuta kuin sinnikkyyttä.

Sinnikkyydestä on keskusteltu Helsingin Sanomien sivuilla syyskuusta asti. Vieraskynä-kirjoituksessa 23.9. todettiin, ettei pitkästyminen koulussa itsessään paranna oppimistuloksia ja että oppilaiden motivaatiota voidaan tukea pedagogisin keinoin. Luokanopettaja vastasi 26.9. painottamalla pitkäjänteistä työskentelyä, keskittymistä ja kykyä sietää välillä myös pitkästymistä. Helsingin yliopiston Viikin normaalikoulun erityisopetuksen lehtori tarttui keskusteluun 12.10. toteamalla, että molemmat ovat oikeassa. Hän huomauttaa kuitenkin, että kumpikin kanta tarjoaa valmiin selityksen hetkelle, jona opetus ajaa karille: joko opetus ei motivoinut tarpeeksi tai oppilas ei jaksanut ponnistella. Lehtorin mielestä olennaisempaa on kysyä, milloin oppilas tarvitsee mitään. Opettajan ammattitaitoa on hänen mukaansa erottaa toisistaan kaksi hetkeä. Joskus oppilasta kannattaa haastaa jatkamaan silloinkin, kun tehtävä ei huvita eikä palkitse heti. Toisinaan taas tehtävää, ympäristöä tai opetustapaa on muutettava, jotta oppiminen pääsee ylipäättään käyntiin.

Omassa työssään lehtori kertoo olevansa usein lähempänä Vieraskynä-kirjoituksen näkökulmaa. Syy ei ole se, etteikö pitkäjänteisyys olisi tärkeää, vaan se, että joidenkin oppilaiden kanssa on ensin saatava oppiminen ylipäättään käyntiin ja joidenkin kohdalla saatava oppilas edes kouluun. Kouluun pääsemisen vaikeutta tarkastelee kodin puolelta Kasvatus-lehdessä julkaistu tutkimus, jossa vanhemmat kertovat vanhemmuudestaan lapsen koulukieltäytymisen

jatkuttua vähintään kaksi vuotta. Lehtorin mukaan oppilas, jolla on vaikeuksia tarkkaavuudessa, oppimisessa tai toiminnanohjauksessa eli oman työskentelynsä suunnittelussa ja ohjaamisessa, ei välttämättä harjoittele sinnikkyyttä liian vaikean tai huonosti jäsenneilyn tehtävän äärellä. Hän saattaa harjoitella epäonnistumista ja välttelyä ja rakentaa kuvaa itsestään oppijana, joka ei osaa. Ääneen sanottuna ajatus on raskas: tunti, jonka aikuinen näkee sinnikkyysharjoituksena, voi olla lapselle harjoitus siinä, ettei hän osaa. Silloin tehtävää voidaan lehtorin mukaan pilkkoa, tavoitetta selkeyttää, työskentelytapaa muuttaa ja onnistumisen kokemuksia vahvistaa. Hänen mielestään tämä ei välttämättä ole vaatimustason laskemista. Se voi olla juuri se reitti, jota pitkin oppilas vähitellen oppii työskentelemään myös silloin, kun tehtävä ei enää palkitse heti. Sanallisen tehtävän ääressä istuvalle neljäsluokkalaiselle ero olisi käsin kosketeltava, sillä kuuden tehtävän möhkäle on eri asia kuin yksi tehtävä kerrallaan, selkeä tavoite ja hetki, jona jokin onnistuu.

Erityisopettajalla on lehtorin mukaan tähän usein paremmat mahdollisuudet kuin luokan- tai aineenopettajalla, jonka on suunniteltava opetuksensa koko ryhmälle. Siksi hän näkee mahdollisuuden samanaikaisopetuksessa, jota uusi oppimisen tuen järjestelmä korostaa ja jossa kaksi opettajaa opettaa samaa ryhmää yhtä aikaa. Parhaimmillaan samassa luokahuoneessa voidaan hänen mukaansa pitää kiinni keskittymisestä, ponnistelusta ja pitkäjänteisyydestä ja antaa samalla niitä tarvitseville enemmän rakennetta, eriyttämistä ja onnistumisen kokemuksia. Hyvä koulu ei hänen mukaansa ole paikka, jossa kenenkään ei koskaan tarvitse pitkästyä. Turhautumista ja toistuvaa epäonnistumista ei siellä kuitenkaan tulkita automaattisesti hyödylliseksi sinnikkyiden harjoitteluksi.

Kaksi päivää myöhemmin samoilla sivuilla tukea käsitteli järjestelmän tasolta opetusministeri, joka vastasi kahteen Helsingin Sanomien oppimisen tukea käsitelleeseen juttuun. Lehden 6.10. julkaisema kirjoitus kahdeksanvuotiaasta lapsesta pysäytti hänet. Yksittäistä tapausta hän ei kommentoi, mutta hänen mukaansa se nostaa esiin kysymyksen siitä, saavatko kaikki lapset tarvitsemansa tuen myös silloin, kun tarve

ei näy arvosanoissa. Tuen tarve voi ministerin mukaan liittyä oppimisvaikeuksien lisäksi esimerkiksi keskittymiseen, koulunkäyntiin, osallisuuteen, käyttäytymiseen tai sosiaalisiin suhteisiin. Lain lähtökohta on hänen mukaansa selvä: oppilaalla on oikeus oppilaskohtaisiin tukitoimiin silloin, kun ryhmässä annettava tuki ei riitä. Tukea ei hänen mukaansa saa evätä resurssipulan vuoksi eikä sillä perusteella, että lapsi pärjää oppiaineissa hyvin. Jälkimmäinen kohta koskee suoraan kotia, jossa lapsi tuo kokeista hyviä numeroita mutta jonka koulupäivä kompastelee keskittymisessä, kaverisuhteissa tai jo aamulla kouluun lähtemisessä.

Lehden 9.10. julkaisemaan juttuun tuen uudistuksen jalkauttamisesta ministeri vastaa useammalla huomiolla. Uudistus on hänen mukaansa ollut täysimääräisesti voimassa kaksi kuukautta, joten alkukankeutta varmasti on. Lisäpanostus kohdistui hänen mukaansa nimenomaan ryhmässä annettavaan tukeen eikä vähentänyt oppilaskohtaisen tuen resursseja. Ministerin mukaan määriteltiin, kuinka paljon resursseja koulun on ohjattava ryhmäkohtaiseen tukeen, kunnat rahoitettiin täysimääräisesti ja opettajaa kohti määriteltiin, montako tietyntäsoista tukea tarvitsevaa oppilasta voi olla. Hänen mukaansa mitoitusta varmistaa, että opettajalla on mahdollisuus ja aikaa tukea jokaista tukea tarvitsevaa. Koulussa, jossa tukiresurssit ovat uudistuksen myötä silti vähentyneet, kunta ei ministerin mukaan ole toteuttanut uudistusta asianmukaisesti. Siksi hän pitää olennaisena, että kuntapäätäjät varmistavat lisäpanostusten päätyvän luokkiin asti. Toimeenpanoa seurataan hänen mukaansa parhailaan tarkasti. Yksittäisistä tapauksista ei pidä hänen mielestään vetää liian laajoja johtopäätöksiä, vaikka ne kertovatkin haasteista. Samassa kirjoituksessa hän muistuttaa, ettei yksittäistä lasta saa unohtaa järjestelmän keskellä.

Ministerin kirjoituksesta piiryy ketju, jonka jokaisella lenkillä on oma päättäjensä. Valtio on määritellyt

tukeen ohjattavat resurssit ja mitoituksen sekä ministerin mukaan rahoittanut kunnat täysimääräisesti. Kunnan päättäjien tehtävä on hänen mukaansa varmistaa, että raha päätyy luokkaan asti. Luokassa tuen järjestävät opettajat, joista luokan- ja aineenopettaja suunnittelee työnsä yhä koko ryhmälle. Ketjun päässä on lapsen koulupäivä, jossa tuki joko näkyy tai jää näkymättä. Vanhemmalle ja opettajalle jää kysymys siitä, mistä tietää, missä kohdassa ketjua tuki on ohentunut ja kenelle siitä kuuluu kertoa.

Onko uudistuksen panostus ryhmässä annettavaan tukeen oivallus vai eksyminen? Kahden kuukauden kokemus ei vielä riitä vastaukseksi, minkä ministeri itsekin tuo esiin puhuessaan alkukankeudesta ja toimeenpanon seurannasta. Luokkahuoneesta kirjoittava erityisopettaja ja uudistuksen rakennetta selittävä ministeri päätyvät kuitenkin samaan kohtaan, ryhmässä annettavaan tukeen. Lehtorin mukaan samanaikaisopetus voi parhaimmillaan yhdistää ponnistelun vaatimisen ja tehtävän muokkaamisen. Ministerin mukaan mitoitusta antaa opettajalle aikaa jokaiselle tukea tarvitsevalle. Kumpikin lupaus kantaa ehtoa: lehtori puhuu parhaimmillaan toteutuvasta mahdollisuudesta ja ministeri lisäpanostuksista, joiden on löydettävä tiensä luokkaan asti.

Sanallisen tehtävän ääressä istuvan neljäsluokkalaisen tunti päättyy kummassakin tarinassa samaan kellonsoittoon. Sen, kumman tarinan hän kantaa mukanaan, ratkaisee pitkälti se, huomaako joku aikuinen, kummasta hetkestä oli kyse. Yhtä paljon se riippuu siitä, onko huomaajalla aikaa ja keinoja muuttaa tehtävää ennen kuin seuraava sivu on taas yhtä möhkälettä. Kirjoituksensa otsikossa lehtori tiivistää asian: sinnikkyyttä ei opeteta kaikille samalla tavalla. Kotona vanhempi kuulee ehkä vain, että ”matikka oli tylsää”. Yhdestä sanasta ei erota, kumpi tarina päivään kätkeytyi.

07 Tutkimus

Koulukieltäytyminen vanhempien kertomuksissa

Kasvatus-lehdessä julkaistu tutkimus tarkastelee koulukieltäytymistä perheen näkökulmasta. Koulukieltäytymisellä tarkoitetaan Suomessa

koulupoissaoloa, jossa lapsi tai nuori haluaisi käydä koulua mutta ei ahdistuneisuuden vuoksi pysty siihen, vaikka kotona häntä tuetaan. Tutkijat tarkastelevat vanhempien kertomuksia heidän vanhemmuudestaan perheissä, joissa lapsen koulukieltäytyminen on kestänyt vähintään kaksi vuotta. Lähtökohtana on

havainto, että koulukieltäytyminen ei kosketa vain lasta: tutkijoiden mukaan se saattaa muuttaa vanhemmuutta ja vanhemman käsitystä omasta vanhemmuudestaan. Aihetta on heidän mukaansa tutkittu vähän. Tutkimuksella he haluavat lisätä tietoisuutta asiasta.

Määritelmässä lapsi haluaisi kouluun ja koti tukee häntä. Esteenä on ahdistus. Koululle tutkimus avaa näkymän siihen, millaisena pitkä poissaolo näyttäytyy kodin sisällä, jonne opettajan katse ei ulotu. Erityisopetuksen lehtorin huomio siitä, että joidenkin oppilaiden kohdalla ensimmäinen tehtävä on saada heidät edes kouluun, saa tutkimuksessa rinnalleen perheen puolen. Vanhempien kertomuksiin perustuvana tutkimus kuvaa kokemusta eikä mittaa koulukieltäytymisen yleisyyttä.

Kolme preprintiä: kuinka paljon oppilaan vastaushistoriasta ennuste tarvitsee

EdArXiv-palvelussa julkaistiin 12. ja 13.10. kolme preprintiä eli ennakkojulkaisua, joita ei ole vertaisarvioitu. Ne kysyvät samaa kysymystä kolmessa oppiaineessa: kuinka paljon oppilaan aiemmista vastauksista pitää säilyttää, jotta voidaan ennustaa, miten hän vastaa seuraavaan tehtävään. Menetelmää kutsutaan osaamisen jäljittämiseksi (knowledge tracing). Kaikissa kolmessa vastaukset ovat suomalaisilta oppilailta. Mallit arvioitiin oppilailta, joiden vastauksia ei käytetty mallien sovittamisessa. Ennusteen osuvuutta kuvataan AUC-luvulla, joka kertoo, kuinka hyvin malli erottelee oikein ja väärin menevät vastaukset toisistaan: arvo 0,5 vastaa arvaamista ja arvo yksi täydellistä erottelua. Toinen mittari, logaritminen häviö, on sitä parempi, mitä pienempi se on.

Äidinkielen ja kirjallisuuden tutkimuksessa analysoitiin 19 827 938 vastausta 46 021 neljäs-, viides- ja kuudesluokkalaiselta. Pelkkä tieto siitä, mikä tehtävä on kyseessä, tuotti AUC-arvon 0,8241. Yksi aiempaa suoriutumista kuvaava luku, jossa tuoreet vastaukset painavat enemmän, nosti arvon 0,8732:een ja laski logaritmin häviön 0,4446:sta 0,3883:een. Oppilaan tilan laajentaminen yhdestä luvusta 100 ulottuvuuteen paransi tulosta vain vähän, 0,8732:sta 0,8739:ään. Sen sijaan 128-ulotteinen transformer-malli, joka oppi oppilaan aiemmista vastauksista yhden yhteisen tiivistelmän, ylsi arvoon 0,8978 ja logaritmiseen häviöön 0,3513. Pisimmälle päästiin transformerilla,

jossa kukin ennustettava tehtävä sai poimia tietoa suoraan aiemmista vastauksista: AUC oli 0,9153 ja logaritminen häviö 0,3228. Tutkijoiden mukaan oppimishistoriaa voi tiivistää merkittävästi, mutta rikkaammat opitut esitykset säilyttävät selvästi enemmän ennustavaa tietoa kuin yksi suoriutumisluku.

Matematiikan tutkimuksessa vastauksia oli 1 927 265 ja oppilaita 8 996. Tehtävätieto yksin tuotti AUC-arvon 0,8362 ja yksi dynaamisesti päivittyvä tuoreen suoriutumisen mittari nosti sen 0,8669:ään. Tämä yksinkertainen oppijan tila tavoitti 93,5 % siitä parannuksesta, joka syntyi pelkän tehtävätiedon mallin ja kohdetehtävän mukaan tietoa poimivan transformerin (AUC 0,8690) välillä. Tilan laajentaminen 50 ulottuvuuteen nosti osuuden 97,1 prosenttiin. Yhteistä tiivistelmää käyttävä 128-ulotteinen transformer ylsi arvoon 0,8687.

Logaritmisessa häviössä järjestys oli sama, vaikka erot rikkaampien mallien välillä olivat jonkin verran suurempia. Tutkijoiden johtopäätös on, että tieto oppilaan tuoreesta suoriutumisesta suhteessa tehtävän vaikeuteen kattoi suurimman osan siitä hyödystä, jonka monimutkaisemmat esitystavat saavuttivat.

Kemian tutkimus lähtee siitä, että digitaaliset oppimisympäristöt tuottavat laajoja pitkittäisiä tietoja oppilaiden suoriutumisesta, mutta on epäselvää, kuinka paljon tästä historiasta on hyötyä seuraavien vastausten ennustamisessa. Siinä analysoitiin 1 975 329 vastausta 4 591 seitsemäs-, kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaiselta. Pelkkä tehtävätieto tuotti AUC-arvon 0,7566. Yhdeksi luvuksi tiivistetty, tuoreita vastauksia painottava historia nosti sen 0,8119:ään. Yhden tiivistelmän 128-ulotteinen transformer pääsi lähes samaan, 0,8112:een. Kohdetehtävästä riippumattomat sisäkkäiset tilat paranivat ulottuvuuksien kasvaessa vähitellen ja ylsivät 750 ulottuvuudella arvoon 0,8242. Tulokset parani yhä testatun alueen yläpäässä. Kohdetehtävän mukaan aiemmista vastauksista valikoiden poimiva transformer ylsi arvoon 0,8519. Tutkijoiden mukaan merkitystä on sillä, paljonko tietoa malli oppilaasta säilyttää, mutta myös sillä, miten se tietoa käyttää.

Kaikissa kolmessa suuri osa ennustavasta tiedosta tiivistyi pieneen muotoon. Oppiaineet erosivat siinä, kuinka paljon lisää rikkaammat mallit toivat: matematiikassa vähän, äidinkielessä ja kemiassa selvästi enemmän silloin, kun malli sai poimia historiasta eri tietoa eri tehtäviä varten. Tutkimukset

mittaavat ennusteen osuvuutta. Ne eivät osoita, että tällaisten mallien käyttö parantaisi oppimista. OECD:n koulutusblogi huomauttaa PISA-tuloksia käsittelevässä kirjoituksessaan, että opetusteknologiaa ja erityisesti tekoälyä kokeillaan usein oppilasryhmillä ennen kuin tiedetään, parantaako työkalu oppimistuloksia. Osuva ennuste voisi parhaimmillaan auttaa valitsemaan oppilaalle tehtävän, joka ei ole liian vaikea eikä liian helppo. Sama ennuste voisi myös kaventaa oppilaan polkua, jos sitä luetaan tuomiona eikä apuvälineenä. Oppilaalle ja huoltajalle olennaisia kysymyksiä ovat, kuka vastaushistoriaa säilyttää, kuka ennusteet näkee ja mihin niitä käytetään.

Tukivastemalli ja opettajien käsitykset arvioinnista

Kasvatus-lehdessä on ilmestynyt myös fenomenografinen analyysi siitä, miten erityisopettajaopiskelijoiden ja opettajien käsitykset arvioinnista muuttuvat heidän perehtyessään

tukivastemalliin. Fenomenografinen tutkimus kuvaa, millä eri tavoin ihmiset ymmärtävät saman ilmiön. Tukivastemallissa tuen jatko rakentuu sen varaan, miten oppilas annettuun tukeen vastaa. Aihe osuu aikaan, jolloin Suomessa sekä oppimisen tuki että oppilaan arviointi ovat muutoksessa.

Motivaation kustannukset yhteisöllisessä oppimisessä

Samassa lehdessä julkaistu tutkimus tarkastelee yläkoulun oppilaiden tulkintoja tilannekohtaisista kustannuksista ja sosiaalisesti jaetusta motivaation säätelystä yhteisöllisessä oppimisessä. Motivaatiotutkimuksessa kustannuksilla tarkoitetaan sitä, mitä tehtävään tarttuminen oppilaalta vaatii tai vie. Sosiaalisesti jaettu säätely taas tarkoittaa motivaation ylläpitämistä yhdessä ryhmän kesken. Sinnikkyyskeskustelun rinnalla näkökulma muistuttaa siitä, että ryhmässä ponnistelun hinta ja sen kantaminen eivät ole vain yksittäisen oppilaan asia.

08 Hankkeet ja rahoitus

Valtakunnallisen tehtäväpankin valmisteluryhmä

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 18.8.2026 valmisteluryhmän valtakunnallisen tehtäväpankin toteuttamisesta perusopetuksen oppilaan arvioinnin tueksi (OKM028:00/2026). Ryhmän tavoitteena on valmistella perusopetuksen tehtäväpankki, joka tukee oppilasarvioinnin yhdenmukaisuutta. Hanke on käynnissä, sen toimikausi päättyy 31.12.2026 ja asettamispäätös on julkaistu Hankeikkunassa. Ryhmän jäsenet tulevat opetus- ja kulttuuriministeriöstä, Opetushallituksesta ja Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta.

Ryhmän tehtävänä on tukea näiden kolmen organisaation yhteistyötä ja laatia esitys tehtäväpankin tarkoituksesta, tavoitteista, kattavuudesta ja pedagogisista toimintamalleista. Lisäksi se esittää, miten pankki valmistellaan, toteutetaan ja ylläpidetään, kuka siitä vastaa ja millaisia hallinnon, rahoituksen ja tekniikan ratkaisuja se vaatii. Pankin rahoitus on näin yksi niistä asioista, joista ryhmän on määrä tehdä esitys. Itse tehtäviä ryhmä ei laadi. Tehtäväosioiden muotoilu voi alkaa aikaisintaan syksyllä 2027, koska pankin on tuettava osaamistakuun myötä

uudistettavien opetussuunnitelman perusteiden oppiainekohtaisia tavoitteita ja sisältöjä.

Taustalla on 26.6.2026 hyväksytty perusopetuslain muutos (619/2026), joka koskee oppilaan arviointia ja opinnoissa etenemistä ja liittyy hallitusohjelman osaamistakuuseen. Osaamistakuulla tarkoitetaan vähimmäisosaamistason määrittelyä ja sen saavuttamista luokalta seuraavalle edettäessä. Keskiössä ovat erityisesti matemaattinen ajattelu sekä lukemisen ja kirjoittamisen oppiminen. Uusissa opetussuunnitelman perusteissa on määriteltävä oppiaineiden tavoitteet, sisällöt ja arviointikriteerit vuosiluokittain. Ministeriö hyödyntää ryhmän ehdotuksia myös seuraavan hallitusohjelman valmistelussa.

Oppilaalle yhdenmukaisempi arviointi tarkoittaisi sitä, että samaa osaamista arvioidaan samoin perustein koulusta riippumatta. Opettaja saisi arviointikriteereihin perustuvia tehtäviä oman arviointityönsä tueksi. Huoltajan kannalta kysymys on siitä, voiko arvosanaa lukea samalla tavalla eri kouluissa. Avoimia kysymyksiä on silti useita, koska pankin tarkoitus ja kattavuus ovat vasta esityksen aiheita. Opettajalle olennaista on, tuleeko pankista tuki

omalle harkinnalle vai mittari, johon omaa arviointia verrataan. Sama viikko toi keskusteluun myös kansalliset kokeet. OAJ:n mukaan eduskunnan tarkastusvaliokunta jätti 15.10. mietinnön, jossa esitetään ratkaisuja oppimistulosten laskun pysäyttämiseksi. OAJ:n näkemyksen mukaan oppimisen tason laskun syyt eivät selviä kansallisilla kokeilla. Järjestö painottaa oppimisen edellytysten parantamista, opetuksen laadun turvaamista ja opettajien työn tukemista. Helsingin Sanomien otsikon mukaan eduskunta haluaa kouluihin tasokokeita ja opettajat rekisteriin. Opettajien, oppilaiden ja huoltajien kannalta on aiheellista kysyä, miten tehtäväpankki ja mahdolliset kansalliset kokeet suhteutuvat toisiinsa. Ryhmä koostuu virkamiehistä ja viranomaisten asiantuntijoista. Kysymys siitä, miten pankkia käyttävien opettajien kokemus tulee valmisteluun mukaan, on aiheellinen jo nyt.

Opetus- ja kasvatustalalan työsuojeluohjelman valmistelutyöryhmä

Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut valmistelutyöryhmän laatimaan työsuojeluohjelman opetus- ja kasvatustalalle sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoalalle (STM065:00/2026). Ohjelman tavoitteena on tuoda käytäntöön toimivia ja konkreettisia ratkaisuja erityisesti lisääntyneisiin uhka- ja väkivaltatilanteisiin ja työtapaturmiin. Hanke

on käynnissä. Asettamispäivä on 23.9.2026, toimikausi kestää 1.10.2026–28.2.2027 ja asettamispäätös on julkaistu Hankeikkunassa.

Ministeriön hankekuvauksen mukaan opetus- ja kasvatustalalla ovat lisääntyneet sekä työtapaturmat että uhka- ja väkivaltatilanteet. Keinoiksi kuvaus nimeää muun muassa turvallisuusjohtamisen, vaarojen tunnistamisen, riskien hallinnan ja työterveysyhteistyön hyvät käytännöt. Työryhmä hyödyntää aiemmissa selvityksissä koottua taustatietoa ja toimenpide-ehdotuksia. Hanke toteuttaa hallitusohjelman työelämän kehittämistä ja työhyvinvointia koskevaa osaa. Sihteeri tulee Työterveyslaitokselta. Jäseniä ja varajäseniä on muun muassa Opetushallituksesta, OAJ:stä, Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKOsta, Sivistysalari:stä, Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajista KT:stä, Kevasta, Työturvallisuuskeskuksesta, Lupa- ja valvontavirastosta sekä työntekijä- ja työnantajajärjestöistä.

Opettajalle ja varhaiskasvattajalle ohjelma voi tuoda yhteiset, käytännön tasolle viedyt keinot tilanteisiin, joissa työ muuttuu vaaralliseksi. Ohjelman lähtökohta on nimensä mukaisesti työntekijän turvallisuus. Koulussa ja päiväkodissa uhkatilanteen osapuolena voi kuitenkin olla lapsi tai nuori, jonka oma turvallisuus on samassa tilanteessa kyseessä. Miten ohjelma ottaa huomioon lapsen ja perheen näkökulman, on kysymys, joka kannattaa pitää mukana sen valmistuessa.

09 Seurattavaa

25.11.2026: lausuntoaika oppilaan arviointia koskevasta asetusmuutoksesta päättyy

Opetus- ja kulttuuriministeriö pyytää lausuntoja perusopetusasetuksen muutoksesta 13.10.–25.11.2026. Perusopetuslain muutoksen (619/2026) myötä asetuksen oppilaan arviointia käsittelevä 2 luku ehdotetaan muutettavaksi lain säännösten mukaiseksi. Lausuntokierroksen asiakirjoina on julkaistu perustelumuistio sekä pykäläteksti suomeksi ja ruotsiksi. Asetus kuuluu samaan lakimuutoksen kokonaisuuteen kuin tehtäväpankki ja uudet opetussuunnitelman perusteet.

31.12.2026: tehtäväpankin valmisteluryhmän ehdotus

Valmisteluryhmän ehdotuksen on määrä valmistua 31.12.2026 mennessä. Ministeriö käynnistää sen perusteella tarvittavat toimenpanotoimet ja hyödyntää ehdotuksia seuraavan hallitusohjelman valmistelussa. Vuoden 2027 eduskuntavaaleihin valmistautuvista järjestöistä esimerkiksi Vanhempainliitto on jo julkaissut vaalitavoitteensa.

28.2.2027: työsuojeluohjelman valmistelutyöryhmän toimikausi päättyy

Opetus- ja kasvatustalalan sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työsuojeluohjelmaa valmistelevalta

työryhmän toimikausi päättyy 28.2.2027.

Toimikautensa aikana ryhmän on määrä valmistella ohjelma, joka hakee ratkaisuja erityisesti lisääntyneisiin uhka- ja väkivaltatilanteisiin ja työtapaturmiin.

31.10.2027 ja 1.8.2028: uudet opetussuunnitelman perusteet

Lain mukaan uudistetut esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet on annettava 31.10.2027 mennessä. Niiden mukaiset opetussuunnitelmat otetaan käyttöön esiopetuksessa ja peruskouluissa 1.8.2028. Tehtäväpankin tehtäväosioiden muotoilu voi alkaa aikaisintaan syksyllä 2027.

Huhtikuu 2028: Englannin kuntien erityisen tuen velat palaavat taseisiin

Englannissa kunnat varoittavat, että erityisen tuen tarpeessa olevien ja vammaisten lasten ja nuorten (SEND) palveluihin liittyvät velat uhkaavat nousta 10 miljardiin puntaan vuoteen 2028 mennessä. Hallitus pyyhki hiljattain yli 5 miljardia puntaa kuntien aiempia SEND-velkoja, mutta tukipyyntöjen jyrkän kasvun vuoksi kunnat ennustavat saman summan kertyvän uudelleen huhtikuuhun mennessä ja kaksinkertaistuvan vuoteen 2028 mennessä. Ministerit ovat sitoutuneet maksamaan 90 % ylimmän tason kuntien maaliskuuhun 2026 mennessä kertyneistä SEND-veloista, mutta tulevien velkojen kattaminen on

epäselvää. Velat pidetään valtiovarainministeriön kanssa sovitun erityisjärjestelyn turvin kuntien taseiden ulkopuolella. Järjestelyn on määrä päättyä huhtikuussa 2028. Ilman ministerien takuuta tulevien ylitysten pyyhkimisestä kunnat sanovat olevansa konkurssivaarassa. Opetuksen, terveyden ja hoidon suunnitelma (EHCP) oli tammikuussa 718 000 nuorella, mikä on 12,5 % enemmän kuin 12 kuukautta aiemmin. Vuonna 2024 tehdyistä 105 300 lakisääteisestä arvioinnista 94 % johti suunnitelman myöntämiseen. Useat kunnat ennustavat, että nykyisellä kasvuvauhdilla lähes joka kymmenennellä oppilaalla on suunnitelma vuoteen 2029 mennessä. Asetelma muistuttaa suomalaista keskustelua, jossa opetusministerin mukaan resurssipula ei saa olla peruste evätä lapselta tukea ja jossa tuen resurssit kulkevat kuntien kautta.

Syksy 2028: kotiopetuksen sääntely

Ylen mukaan Tampere, Helsinki ja neljä muuta isoa kaupunkia haluavat kotiopetuksessa olevat lapset kouluun. Keskustelu koulupakosta leimahti Ylen MOT-ohjelman kotiopetusta käsitelleen dokumentin jälkeen. Helsingin kaupunginvaltuusto on päättänyt tiukentaa kotikoulujen valvontaa. Helsingin Sanomien otsikon mukaan Helsinki haluaa koulupakon. Ylen jutussa esitetyn arvion mukaan laki voisi asian edetessä olla voimassa jo syksyllä 2028 lukuvuoden alkaessa. Asian edetessä olennaista on kysyä, mitä muutos merkitsisi lapselle, kotiopetuksen valinneelle perheelle ja koululle, joka lapsen ottaa vastaan.

Lähteet

Pääkirjoitus

- 1 Tarkastusvaliokunta ehdottaa Suomeen opettajarekisteriä ja kansallisia kokeita · YLE Uutiset
- 2 Tutkijat: Romahtaneiden Pisa-tulosten on turha odottaa muuttuvan, jos kouluissa ei tehdä muutosta · YLE Uutiset
- 3 Oppimisen tason laskun syyt eivät selviä kansallisilla kokeilla · OAJ
- 4 Koulu | Ei tuhlata resursseja tasokokeisiin · Helsingin Sanomat
- 5 Peruskoulu | Eduskunta haluaa kouluihin tasokokeita ja opettajat rekisteriin · Helsingin Sanomat
- 6 Tampere, Helsinki ja neljä muuta isoa kaupunkia haluavat lapset kotiopetuksesta kouluun · Yle, Peruskoulu
- 7 Koulu | Kaikilla lapsilla on oikeus saada oppimiseen tarvittava tuki · Helsingin Sanomat

- 8 Koulu | Sinnikkyyttä ei opeteta kaikille samalla tavalla · Helsingin Sanomat
- 9 Nuorten protestit | Mielenosoitukset kiihtyvät Ranskassa, Lyonissa mellakoitsijat sytyttivät rakennuksen tuleen · Helsingin Sanomat

Numeron osat

Tarkastusvaliokunta ehdottaa Suomeen opettajarekisteriä ja kansallisia kokeita · YLE Uutiset

Tutkijat: Romahtaneiden Pisa-tulosten on turha odottaa muuttuvan, jos kouluissa ei tehdä muutosta · YLE Uutiset

Peruskoulu | Eduskunta haluaa kouluihin tasokokeita ja opettajat rekisteriin · Helsingin Sanomat

Oppimisen tason laskun syyt eivät selviä kansallisilla kokeilla · OAJ

Koulu | Ei tuhlata resursseja tasokokeisiin · Helsingin Sanomat

Tampere, Helsinki ja neljä muuta isoa kaupunkia haluavat lapset kotiopetuksesta kouluun · Yle, Peruskoulu

Nuoret ampuvat raketteja ja sytyttävät nuotioita koulun pihalla Lappeenrannassa – rehtori pohtii ”järeitä ratkaisuja” · YLE Uutiset

Nuorten häiriökäyttäytyminen jatkui Lappeenrannassa viime yönä – poliisi sakotti ja teki lastensuojeluilmoituksia · Yle, Lapset ja nuoret

Nuoret kokoontuivat Lappeenrannassa – ilotulitteita, lastensuojeluilmoituksia ja hurjastelua · Ilta-Sanomat

Viranomaisen selvittää: lapsi katosi päiväkodin retkellä Helsingissä – löytyi, kun sivullinen palautti hänet päiväkotiin · YLE Uutiset

Alle 3-vuotiaan katoaminen päiväkodin metsäretkellä päättyi viranomais selvitykseen · Ilta-Sanomat

Porilaiskoulu määräsi pukeutumaan niin, ettei kukaan loukkaannu – samantapainen sääntö todettu aiemmin laittomaksi · YLE Uutiset

Mikä on sopivaa pukeutumista kouluissa? Vertaa itseäsi muihin Ylen lukijoihin · Yle, Peruskoulu

Rasistisia tarroja levitetään kouluissa – poliisi valmistelee tilannekuvaa · Ilta-Sanomat

Nuottaus kokoaa Sevetijärven kylän: koululaiset oppivat vanhan pyyntitavan · Yle, Lapset ja nuoret

Ksytolipastillit ja omat retkievät kiellettiin – päiväkotilasten vanhemmat ihmeissään · Ilta-Sanomat

Lapset | Helsinki haluaa koulupakon · Helsingin Sanomat

Opetusministeri haluaa tiukemmat kriteerit koti-opetukselle: ”Suhtaudun skeptisesti” · Ilta-Sanomat

Valtioneuvoston asetus perusopetusasetuksen muuttamisesta · Hankeikkuna

Nuorten protestit | Mielenosoitukset kiihtyvät Ranskassa, Lyonissa mellakoitsijat sytyttivät rakennuksen tuleen · Helsingin Sanomat

Greta Thunberg liittyi Ranskan lukiolaisprotesteihin · YLE Uutiset

France’s class action: inside the 16 October Guardian Weekly · The Guardian, Education

Ranskassa uusia mielenosoituksia – Greta Thunberg mukana · Ilta-Sanomat

Miksi Ranska roihahti? Tutkija osoittaa maan syvään ongelmaan · MTV Uutiset

French school protests: a rite of passage – and the result of genuine concerns · The Conversation, Education

Nuorten protestit | Suomalaiset katsovat sivusta, kun protestiaalto lyö yli Euroopan · Helsingin Sanomat

Generative AI and student learning: What the PISA data reveal · OECD Education and Skills Today

English councils warn of ‘catastrophic’ Send debts forecast to hit £10bn by 2028 · The Guardian, Education

Koulu | Tehdään peruskoulun opetussuunnitelmasta kodeille oma vihkonen · Helsingin Sanomat

Vanhempainliiton vaalitavoitteet eduskuntavaaleihin 2027 · Vanhempainliitto

Koulu | Sinnikkyyttä ei opeteta kaikille samalla tavalla · Helsingin Sanomat

Lapsen koulukieltäytyminen: Vanhempien kertomukset vanhemmuudestaan ja sen muuttumisesta · Kasvatus

Koulu | Kaikilla lapsilla on oikeus saada oppimiseen tarvittava tuki · Helsingin Sanomat

Representing student history for knowledge tracing in Finnish language and literature · EdArXiv (preprint)

Compressing student history in mathematics knowledge tracing · EdArXiv (preprint)

What should a knowledge-tracing model remember? Evidence from Chemistry · EdArXiv (preprint)

Erityisopettaajaopiskelijoiden ja opettajien arviointikäsitusten muuttuminen tukivastemalliin perehtyessä: Fenomenografinen analyysi · Kasvatus

Yläkoulun oppilaiden tulkintoja tilannekohtaisista kustannuksista ja sosiaalisesti jaetusta motivaation säätelystä yhteisöllisessä oppimisessa · Kasvatus

Valmisteluryhmä valtakunnallisen tehtäväpankin toteuttamisesta perusopetuksen oppilaan arvioinnin tueksi · Hankeikkuna

Opetus- ja kasvatustieteen ja sosiaali- ja terveydenhuoltoalan työsuojeluohjelman valmistelutyöryhmä · Hankeikkuna